

УДК 330.101.541:330.5

МЯМЛІН В. В.

д.т.н., с.н.с., професор кафедри «Вагони та вагонне господарство», Український державний університет науки і технологій, e-mail: vladislavmyamlin7@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8008-9097

ДЕМАРКАЦІЯ МІЖ НАУКОВОЮ І ПСЕВДОНАУКОВОЮ ЕКОНОМІКАМИ: НЕОБХІДНО ВІДКИНУТИ ХРЕМАТИСТСЬКУ СКЛАДОВУ

Метою дослідження є акцентування уваги економічної громадськості на тому, що економіка зможе тільки тоді ефективно функціонувати, коли вона повністю постане в чистому вигляді й позбавиться різних баластоутворюючих складових, які в даний час тісно з нею переплетені та гальмують її розвиток. **Методика** полягає у використанні системного та філософсько-гуманістичного підходів, логіко-чуттєвого сприйняття дійсності, а також застосування аналогій, запозичених у природи та у замкнених технічних процесів, які вже побудовані та успішно функціонують на підставі універсальних законів Всесвіту. **Результати.** Показано різницю в підходах різних теорій до функціонування економіки. Доказується, що сучасна ліберальна економічна теорія є науково не спроможною, оскільки оперує псевдонауковими категоріями такими, як «прибуток», «відсоток» внаслідок чого економіка не працює та постійно приводить до усяких негативних явищ: криз, інфляції, безробіття тощо. При новій моделі відсутні всі протиріччя, притаманні сучасній економіці та передусім кризові явища. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше прийняті, зовсім відмінні від існуючої економічної моделі, науково обґрунтовані принципи та правила функціонування. Доведено негативний вплив на економіку таких псевдонаукових категорій як «прибуток» та «відсоток». Гроші треба платити лише за працю. Всі теорії, школи та напрямки, які підтримують одержання «прибутку» та «відсотків» по кредитах, являються ненауковими. **Практична значимість.** Пропонується нова економічна конструкція, яка функціонуватиме на зовсім інших принципах – модель високоефективної національної економіки. В цій моделі на перший план виступає реальна економіка, а фінансова система переноситься на другий план, тільки як обслуговуюча система. Перехід на запропоновану макроекономічну модель дозволить в разі покращити функціонування економічної системи в інтересах всього суспільства, що дуже швидко відобразиться на підвищенні добробуту всіх громадян та держави.

Ключові слова: економіка; економічна теорія; макроекономіка; наукова модель економіки; псевдонаукова модель економіки; високоефективна економіка; національна економіка; прибуток; хрематистика

Постановка проблеми

Створення високоефективної економіки в інтересах всього суспільства, є дуже важливою науковою проблемою, рішення якої автор вже присвятив цикл робіт, в яких пропонуються науково обґрунтовані шляхи ефективного розвитку людини, суспільства та економіки. Суспільству на сьогоднішній день не вистачає нових наукових знань, пов'язаних із фінансовим супроводом економічних процесів, про що свідчать потужні багаторічні інфляційні процеси та кризовий стан економіки. Старі форми та методи економіки вже давно мають бути змінені. Завдяки цілій низці протиріч, які виникають у «фінансово-економічній» системі, ми маємо дуже негативний стан сучасної економіки. Пошуку та усуненню цих протиріч і присвячена дана робота. Ця стаття є наступним кроком єдиного напрямку наукових праць автора, спрямованих на створення Моделі потужної високоефективної національної економічної системи, яка дозволить країні розвиватися великими темпами без жодних криз та інфляцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Принципи та правила існуючої неоліберальної «фінансово-економічної» системи досить докладно описані у роботах зарубіжних «класиків» [10, 26, 28, 33] та вітчизняних економістів [4, 6, 12, 13, 21, 24, 29, 30], які також дуже швидко підхопили ці ідеї і почали прощтовхувати цю «фінансово-економічну» модель. Незважаючи на те, що ці роботи за змістом та стилем викладу відрізняються одна від одної, їх всіх поєднує те, що результат успішної економічної діяльності підприємств вони бачать в отриманні «**прибутку**». Незважаючи на те, що «фінансово-економічна»

система організована таким чином, що дає постійні збої та не функціонує на повну силу, основні принципи її функціонування тривалий час залишаються незмінними.

Наприклад, у підручнику [10], який вважається одним із найкращих видань із сучасної західної економіки, і якому немає рівних за тиражами, так прямо і сказано, що «обмеженість ресурсів не дозволяє досягти ідеального рішення. Неодмінним фактом є те, що сукупність усіх наших матеріальних потреб перевищує продуктивні можливості всіх наявних ресурсів. Ось чому абсолютний матеріальний достаток не може бути здійсненним. Цей незаперечний факт і є основою нашого визначення «економікс». Таким чином, вже відразу читачеві вселяється думка, що всього на всіх не вистачить, тому й не варто багато на що претендувати. Потрібно задовольнятися тим, що є. У цьому підручнику під **«нормальним прибутком»** розуміється плата підприємцю за виконання функцій організатора виробництва, за вмиле з'єднання разом всіх ресурсів у процесі виробництва. Якщо ж загальний дохід від продажу товару перевищить усі виробничі витрати, включаючи і **«нормальний прибуток»**, то сума цього перевищення називається **«чистим прибутком»**, який також має надходити у розпорядження підприємця, але вже за те, що в цьому випадку він узяв на себе ризик з організації виробництва.

Ще в одному популярному підручнику [28], написаному також у найкращих традиціях ліберальної економіки, автор на запитання: «Що таке економічна теорія?» серед інших дає наступні пояснення: «Це наука про види діяльності, пов'язані з обміном і **грошовими угодами** між людьми... Це наука про **багатство**...». І далі: «Це наука про те, які з рідкісних продуктивних ресурсів люди і суспільство протягом часу, **за допомогою грошей** і без їхньої участі, обирають для виробництва різних товарів і розподілу їх з метою споживання тепер і у майбутньому, між різними людьми і групами суспільства». Що стосується **«прибутку»**, то П. Самуельсон зазначав, що ринкова економіка - це система **«прибутків»** та збитків. При цьому **«прибуток»** є приманкою, яка знаходиться на віддалі, а збитки – покарання за використання неефективних методів виробництва або за таке використання ресурсів, яке не задовольняє вимог споживачів, які витрачають свої гроші.

В підручнику [4] говориться, що **«прибуток** є рушійною силою для функціонування та розвитку економіки, основним спонукальним мотивом підприємницької діяльності; прагнення отримати **прибуток** сприяє ефективному розподілу та використанню ресурсів, упровадженню досягнень науково-технічного прогресу, скороченню витрат, поліпшенню якості продукції та її споживчих властивостей; **прибуток** є джерелом розширення суспільного виробництва, примноження національного багатства та задоволення потреб суспільства, що зростають».

В навчальному посібнику [6] викладено теоретико-методологічні та прикладні засади розвитку національної економіки України, приводяться різні перспективні моделі розвитку але зовсім нічого не сказано про те, як уникнути фінансових криз та інших негативних явищ, які супроводжують сучасну економіку.

Автори роботи [12] вважають, що поведінкою бізнесмена керує матеріальна зацікавленість: «Підприємець, організовуючи та здійснюючи господарську діяльність, керується комерційним інтересом, діє задля отримання **прибутку**. В його максимізації і полягає безпосередня цільова функція підприємництва».

В роботі [13] сказано, що «категорія **«прибуток»**, як і всі інші економічні категорії, має історичний характер, який, по-перше, полягає в тому, що вона з'являється лише за капіталізму (як перетворена форма додаткової вартості); по-друге, - в конкретизації категорії **«прибуток»** у процесі еволюції самого капіталістичного способу виробництва. Так, на нижчій стадії розвитку капіталізму типовим був середній **прибуток**, на вищій – монополюсно високий». Далі говориться, що «у розвинутих країнах світу норма і маса (величина) **прибутку** – головна мета підприємців і критерій ефективності виробництва. Середня норма **прибутку** в великих компаніях становить до 12 %».

В навчальному посібнику [21] говориться про те, що «ринкова економіка – це єдність фізичної та монетарної економіки», тому в роботі відведено багато місця для широкого аналізу грошей, процентних ставок та валютних курсів.

В підручнику [29] висвітлюються основні питання макроекономічної теорії, уділяється увага ринку грошей, інфляційним механізмам, приватним інвестиціям, економічним циклом, процентним ставкам тощо,- загалом усьому набору знань, який має засвоїти сучасна "економічна" людина. Те ж саме можна сказати і про роботи [24, 30].

Таким чином, сучасні підручники з економіки написані у найкращих традиціях «економікс»,

повністю насичені її духом і в цьому плані мало чим відрізняються один від одного. Спільним для них є західна теоретична база, яка включає класичну, неокласичну, кейнсіанську, неокейнсіанську, монетаристську теорії, а також теорії раціональних очікувань, економіки пропозицій тощо. Скрізь реальна економіка тісно переплетена з фінансовою системою і представляє єдине ціле, що не дозволяє говорити про якісь нові, самобутні економічні віяння, здатні радикально змінити функціонування економіки на краще. Велика увага в роботах приділяється, як правило, монетарній політиці, ринку грошей, грошово-кредитній системі, валютним курсам, ринку цінних паперів, світовій валютній системі тощо. Таким чином, сучасна теорія, поряд з дійсно науковими матеріалами, містить багато псевдонаукових положень, які тільки відводять убік від істини і спрямовують рух вже протореним шляхом або зводять нанівець все позитивне та правильне від функціонування реальної економіки. Така література є «позитивною» економікою, яка пояснює те, як уже функціонує економіка в даний час. За цими підручниками можна навчитися вирішувати хіба що бухгалтерські задачки і зовсім неможливо радикально перетворити «фінансово-економічну» систему. Найбільший же інтерес для науки становить «нормативна» економіка, яка відповідає на запитання: «як має бути?» і яка пов'язана з «науково-економічним прогресом».

Дуже правильне методологічне правило побудови нової реальності, що насамперед стосується економіки, дає Аристотель: «Благо скрізь та усюди залежить від дотримання двох умов: правильного встановлення кінцевих цілей і відшукування відповідних засобів, які ведуть до кінцевої мети».

Тому необхідно визначитися, яку економіку ми хочемо отримати і шляхом поступових перетворень рухатись у цьому напрямку.

Формулювання цілей

Метою дослідження є пошук наукових принципів істотного підвищення ефективності функціонування «економіко-фінансового» «механізму» макроекономічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження

На наше глибоке переконання, в даний час реальна економіка повністю поглинута фінансовою системою, яка замість того, щоб просто обслуговувати виробництво та сприяти розподілу товарів, повністю перехопила чільну роль і почала диктувати свої умови реальній економіці. На передній план висунулося не виробництво товарів, а виробництво грошей. Тому в підручниках з економіки так багато місця приділяється саме цьому питанню.

На думку автора, всі економічні теорії, які визнають «**прибуток**», «**відсоток**» та «**ренду**», є псевдонауковими.

Однак у соціумі існує зовсім інша думка. Звернемо увагу на те, що у статутах комерційних підприємств прямо так і прописано, що «підприємство створено з метою отримання **прибутку**». Про те, що головною метою підприємництва є отримання «**прибутку**», прописано також у Господарському кодексі України: «Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання **прибутку**, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями» [7]. Згідно статті 9 Податкового кодексу України існує й «податок на **прибуток** підприємств» [22]. Отже, творці сучасної фінансової системи повністю себе убезпечили і на законодавчому рівні.

Вражає загальна кількість робіт, присвячених цій темі. Кількість одних лише статей, що так чи інакше стосуються «**прибутку**», просто зашкалює. Пошук в інтернеті робіт, у яких лише у назві статті згадується слово «**прибуток**», складає понад 28 тис., слово «**прибыль**» - понад 185 тис., слово «**profit**» - більше 199 тис. Найбільша частина цих робіт вважає "**прибуток**" найважливішим економічним показником. Його всі хочуть отримати, «правильно» розподілити та використати для подальшого розвитку бізнесу. Все точно так, як вважає сучасна економічна теорія.

Наводити всі ці роботи не має жодного сенсу, але на деяких роботах слід зупинитись особливо. Наприклад, у роботі французького автора А. Бабо, яка прямо так і називається "**Прибуток**" [2], категорія "**прибутку**" представлена у вигляді "найважливішого економічного показника". В роботі аналізуються варіанти визначення «**прибутку**», описуються функції, які він виконує у економічному житті, наводяться методи його присвоєння, і різні версії його походження. Водночас,

щодо постійної емісії грошей, необхідної для його появи, нічого не говориться.

Автор роботи [32] пішов ще далі і пропонує «нарешті «встановити справедливість» і надати **«прибутку»** «статус» економічного закону». Далі автор констатує, що **«закон прибутку»** діалектично відображає всю гамму змін у способі виробництва, існує, як і закони природи, об'єктивно, і не залежить від волі і розуму людей». Але якщо цей закон «існує, як і закони природи, об'єктивно», чому в одних підприємств **«прибуток»** є, а в інших його – немає, закони ж існують незалежно «від волі і розуму людей»? Надуманий **«закон прибутку»** як раз жодного відношення до законів Природи не має.

До тих пір, поки у свідомість людей будуть впроваджуватися подібні думки, ні про який ефективний розвиток говорити не доводиться. Насправді ж ніякого **«прибутку»** в природі не існує, вимкніть друкарський верстат, і він миттєво зникне. Лише постійна емісія грошей створює ілюзію, нібито реального існування **«прибутку»**.

Наприклад, К. Маркс вважав, що **«прибуток»** капіталіста є частиною неоплаченої праці робітників. Насправді воно так і є. Але без постійної емісії грошей, яку здійснює банківська система, цього досягти було б просто неможливо. Спробуємо пояснити це за допомогою простого прикладу. Уявіть наступну картину. Час початку промислового виробництва. Є капіталіст, фабрика і поруч із фабрикою знаходиться невелике фабричне селище, в якому проживають наймані фабричні робітники. Капіталіст виробляє, наприклад, кухонний посуд (як зараз прийнято говорити – споживчі товари). Якщо, наприклад, капіталіст випустить партію товарів (кастрюль) на суму 100 грн, а робітникам заплатити за роботу лише 50 грн (або і того менше), то тут виникає проблема. Каструлі призначені для самих же робочих (споживчі товари). А як же робітники зможуть купити каструль на 100 грн, коли їм заплатили лише 50 грн? На 50 грн вони і зможуть купити каструль, тобто скільки робітникам заплатили грошей, стільки з них можна й взяти. Звідки ж тоді капіталіст отримує свій **«прибуток»** і як він багатіє? А вся справа в тому, що гроші вже давно не є еквівалентом при обміні товарів, як це було задумано на початкових стадіях використання грошей як загального еквівалента товарів. Сучасна фінансова система передбачає, що на ринку грошей повинно бути вдосталь. Але так, як у повному достатку вони там залишатися довго не можуть, необхідно їх на ринок постійно підкидати. Ось і весь секрет отримання **«прибутку»**. Насправді ж економічна система набагато ефективніше працюватиме без **«прибутку»**. Усім, хто хоче в цьому переконатися, рекомендуємо розробити найпростішу імітаційну комп'ютерну модель для двох варіантів економіки: із **«прибутком»** і без **«прибутку»**, та порівняти отримані результати. Ви будете дуже здивовані. При другому варіанті зникнуть кризи, інфляція, дефіцит бюджету, натомість різко зросте ВВП, заробітна плата і підвищиться добробут громадян.

Велику допомогу у просуванні на ринок **«прибутку»** надає світова торгівля. Якщо у своєму регіоні капіталіст не має змоги реалізувати товар з урахуванням **«прибутку»** (бо у людей не вистачає грошей), то він може це зробити в іншому регіоні, в іншій країні – там, де є гроші. Тому й течуть товарні потоки у ті регіони, де відбувається постійна емісія грошей.

Звернімо ще увагу на такий напрямок як «фізична економіка». На відміну від «меркантилістів», які бачили збільшення **«прибутку»** та багатства за рахунок торгівлі, у сфері обігу, «фізіократи» вбачали **«прибуток»** у сільському господарстві. Представник фізіократів Ф. Кене визнавав лише ту сферу економіки, в якій вироблялася нова біологічна речовина. Відповідно до своїх уявлень, він класифікував суспільство наступним чином: виробники, власники землі, безплідний клас. До «виробників» він відносив працівників сільського господарства, до «власників землі» - феодалів та короля, до «безплідного класу» - усіх інших людей, зайнятих у промисловості [25]. Ми ж вважаємо, що будь-яка творча праця є продуктивною і має оплачуватись у всіх сферах людської діяльності.

До робіт позитивного плану в галузі економічної теорії, які включають окремі правильні ідеї, можна віднести роботи наступних авторів [1, 3, 5, 8, 11, 23, 27].

Свого часу Аристотель поділяв на два напрямки відомі на той період економічні теорії. Перший напрямок – це «реальна економіка», другий – «хрематистика». Останній термін походить від грецького слова «*chrēma*», що означає «володіння». Хрематистику цікавлять питання накопичення багатства будь-якими способами з впровадження в соціум різних теорій та законів, що виправдовують ці методи. У своїй роботі [1] Аристотель робить спробу відповісти на запитання: «чи тотожно мистецтво наживати багатство з наукою про домогосподарство, або це мистецтво є частиною цієї науки, або воно стоїть у службовому до неї відношенні ... Зрозуміло, що мистецтво

наживати багатство не тотожно науці про домогосподарство: в одному випадку йдеться про придбання коштів, в іншому - про користування ними». Далі Аристотель пише, що «у мистецтві наживати багатство ніколи немає кінця у досягненні мети, а метою тут виявляється багатство і володіння грошима». «Тому з повною підставою викликає ненависть лихварство, оскільки воно робить самі грошові знаки предметом власності, які, таким чином, втрачають те своє призначення, заради якого вони були створені: адже вони виникли заради мінової торгівлі, стягнення ж відсотків веде саме до зростання грошей». Незважаючи на те, що Аристотель жив понад 2400 років тому, зараз його роздуми про економіку та фінанси актуальні як ніколи.

Ф. Бекон у роботі [3] з приводу лихварства пише наступне: «Лихварство є найбільш вірний спосіб розбагатіти, але один з мерзенних, бо лихвар їсть свій хліб «в поті чужого обличчя». Далі він звертає увагу на те, що «неприродно, щоб гроші народжували гроші».

Варто придивитися до творчості американського економіста Л. Ларуша, який звернув увагу на недосконалість сучасної економічної системи та відстоює ідеї «фізичної економіки». Л. Ларуш, справедливо критикуючи окремі негативні явища економіки, наприклад, такі як: лихварство, земельна рента, спекулятивні перепродажі, але будучи людиною західного складу мислення, все ж таки мовчить про негативну сутність категорії «**прибуток**». При цьому він навіть допускає існування приватних банків та депозитів, хоч і під невеликий відсоток (2-4 %) [11]. Л. Ларуш робить велику ставку на «науково-технологічний прогрес», завдяки якому має розвиватися економіка. Крім того, він різко критикує ідею «постіндустріального суспільства», особливо нещадно критикує політику «зелених», які пропонують повернутися до нижчого технологічного рівня. Згідно з Л. Ларушом, завдання «фізичної економіки» полягає в обґрунтуванні необхідності підтримки безперервного «науково-технологічного прогресу» для забезпечення тривалого існування людства. Він був також затятим противником теорії «нульового зростання» та призупинення НТП.

З цього приводу автор вважає, що «науково-технологічний прогрес» нікуди не подінеться, творити та створювати щось нове – це природна потреба людини. Разом з тим, з одного боку, «науково-технологічний прогрес» необхідний для тривалого існування, але, з іншого боку, цей прогрес може призвести до знищення всього життя на Землі, якщо продовжуватиме брати участь у створенні ще більш грізної зброї масового знищення і забруднювати навколишнє середовище. Тому, на думку автора, на перший план має виступити «морально-етичний прогрес», який дозволив би спрямувати «науково-технологічний прогрес» шляхом творення, а не руйнування, на благо, а не на шкоду. Варто підкреслити, що за останні два століття дуже багато говорять і пишуть про «науково-технологічний прогрес», і практично не чути ніяких голосів про «морально-етичний прогрес». Адже нашу сучасну цивілізацію можна порівняти зі швидкісним автомобілем, який має потужний двигун («науково-технічний прогрес») і досить ненадійні кермо управління та гальмівну систему («морально-етичний регрес»). Такий "автомобіль" обов'язково колись потрапить в аварію.

Ідеї Л. Ларуша щодо «фізичної економіки» багато в чому співзвучні з ідеями українського вченого XIX століття С. А. Подолинського [23] та іншого українського вченого М. Д. Руденка [27].

Робота С. А. Подолинського заклала основи оригінальної теорії праці, не тільки як економічної, а й як моральної категорії, що розглядається з точки зору природничо-наукових процесів.

Головна ідея роботи М. Д. Руденка полягає в тому, що «абсолютну додаткову вартість не можна виводити з експлуатації людської праці – вона породжується самою Природою як щорічне збільшення сонячної енергії, що має місце виключно в хліборобстві. За законом збереження та перетворення енергії ця надбавка, здійснює кругообіг в економіці, стає додатковою вартістю». Те, що у К. Маркса називалося «додатковою вартістю», автор даної роботи називає «енергією прогресу». На його глибоке переконання, «додаткову вартість» створює не людина, а природа. На відміну від Ф. Кене, автор відкидає, як непродуктивних, навіть працівників сільського господарства.

Тут ми змушені не погодитись із попередніми авторами: додадкова вартість не породжується самою Природою. Так, без сонця, повітря, води, природних копалин, рослин і тварин, життя людства на Планеті було б неможливим. Але це природне і сприятливе місце для існування людини, створене не людиною. Тут не використовувалася людська праця, а оплачуватись може тільки вона. Природа створює сприятливі умови та сприяє нашому існуванню на Планеті, але жодних грошей за це не бере. Що стосується «додаткової вартості», що породжується Природою, зазначимо, що крім закону збереження енергії існує ще й закон збереження маси речовини, згідно з яким нічого само по собі не виникає, і нікуди не зникає, тобто маса матерії залишається постійною. Просто існує

перманентний багатоетапний процес зміни властивостей та якості матерії, при незмінній її кількості. Де ж тут нова додаткова маса? Де ж тут надлишок над системою простого відтворення? Якщо немає додаткової маси, то не може бути і «додаткової вартості», і «**прибутку**».

На наше переконання, сама людина, з того, що є в Природі, завдяки своїй трудовій діяльності, незалежно від того, в якій би сфері вона не працювала, створює різні матеріальні та духовні блага. Є причина (трудова діяльність) і є наслідок (благо). І жодного «**прибутку**» чи «додаткової вартості» тут немає. Гроші є лише зручним засобом при еквівалентному розподілі благ, отриманих за виконання трудової діяльності. Так, дійсно, Природа сприяє існуванню життя на Землі. Але вона не створює «додаткову вартість». Тим більше, що вона навіть не створює «додаткового продукту». Закон збереження маси речовини один із фундаментальних законів природи. Маса Планети стала і змінюватися не може. Під масою Планети ми розуміємо загальну масу всіх мінералів, що знаходяться на Землі, мікроорганізмів, рослин, тварин і людей. Сюди належить і маса атмосфери, що оточує Землю. Скажімо навіть більше, на думку академіка В. І. Вернадського, маса живої матерії (рослини, мікроорганізми, птахи, риби, тварини, люди) на нашій Планеті незмінна.

Скільки тепла приходиться на Землю від Сонця, така ж сама його кількість надалі йде в неосяжний Космос. І навіть Сонце не створює «додаткову вартість». Хоча без Сонця взагалі неможливе ніяке життя на Землі. Від нього ми отримуємо тепло, світло, ультрафіолетові та інфрачервоні промені, електромагнітні хвилі, прану. Завдяки йому цвітуть сади, росте врожай, з'являються овочі та фрукти, які ми споживаємо. І все це ми отримуємо безкоштовно. Не кажучи вже про Сонце, ми навіть без рослин не могли б існувати. Тільки рослини мають здатність вбудовувати у своє рослинне тіло мікроелементи, які знаходяться у ґрунті. А через вживання в їжу рослин, вони потім потрапляють і в тіло людини. Таким чином, у Природі все гармонійно, справедливо і йде своєю чергою. Існує повний кругообіг речовини в Природі й жодної «додаткової» речовини не утворюється. Давньоримський поет і філософ Тит Лукрецій Кар з цього приводу писав: «...Не гине ніщо, ніби зовсім вмирає, Так як Природа завжди відроджує одне із другого, І нічому не дає без смерті іншого народитися...» [31].

Все це ми описували для того, щоб наголосити на аналогії між законами Природи і тими принципами, за якими має функціонувати реальна економіка. Для того щоб полегшити єдиний опис процесів у різних сферах діяльності, звернемося до теорії подоби. Вона дозволяє перенести закономірності одних процесів на інші. Наведемо приклад із галузі фізіології. Таким яскравим прикладом замкнутого контуру може бути циркуляція крові в кровеносній системі людини. Загальна кількість крові в організмі здорової людини умовно постійна і становить в середньому 6,8 % від маси тіла. Це дорівнює приблизно 4,5 л. Головним органом, який змушує кров рухатися по кровеносних судинах, є серце, яке є досконалим насосом. За одне скорочення серце викидає в систему приблизно 70 мл крові (для тренованого серця – 100 мл). При 72 скороченнях за хвилину (фізіологічна норма для людини) це становитиме приблизно 5 л. Таким чином, весь об'єм крові за хвилину здійснює більше одного повного обігу. І ця кількість крові встигає протягом лише однієї доби здійснити 1600 – 1800 циклів. Об'єм крові, який перекачується за добу, складає до 9000 л. Природа передбачила все дуже мудро. Діяльність серцевого ритму регулюється мозком. Коли людина перебуває у стані спокою, кров циркулює повільно, коли людина зайнята фізичним навантаженням, рух крові різко прискорюється. У разі збільшення навантаження, серце може працювати у кілька разів швидше, ніж у стані спокою. Причому об'єм крові є постійним. З кожним оборотом об'єм крові не зростає. Отож, якщо обсяг крові порівняти з обсягом грошової маси, і застосувати такий самий принцип функціонування до економіки, то ми побачимо абсолютно різучі економічні результати.

За таким же принципом вже успішно функціонують технологічні системи: оборотна система водопостачання в очисних спорудах, водяна система опалення, система охолодження в холодильних машинах тощо.

Дуже правильні думки з приводу того, яких принципів слід дотримуватись для ефективного функціонування економіки, звучать у роботі С. Гезелля [5]. Наведемо деякі з них: «Економічний порядок, при якому людство процвітає, є найприродніший економічний порядок», «Гроші є лише засобом обміну і нічим більше», «Реальна міра – є платиновий метр у музеї Парижа, він зберігається у спеціальній скриньці, в якому підтримується спеціальна температура, еталон міри має бути бездоганним. Якщо застосувати подібну міру до дії (торгівлі), на якій заснована ціна, то відразу

можна побачити, що міру до дії застосувати неможливо, отже, "цінність" є ілюзорною величиною, так само як і "купівельна сила", "міра цінності" тощо, тобто все, що нині йдеться про гроші». Дуже цікава ідея С. Гезелля про функціонування «вільних грошей», які мають властивість втрачати частину своєї номінальної вартості, якщо не будуть витрачені протягом певного терміну. Це стимулює людей швидше витрачати гроші, що сприяє збільшенню швидкості їхньої оборотності. З цього приводу Дж. М. Кейнс зауважив, що «майбутнє більше навчиться у Гезелля, ніж у Маркса» [9].

Автор роботи [8] акцентує увагу на тому, що відсотки за кредитами мають експоненційну динаміку зростання: «нерозуміння такого різновиду зростання призводить до помилки щодо функції грошей, що призводить до важких наслідків. За рахунок стягування відсотків і складних відсотків, фінансові статки подвоюються через регулярні проміжки часу, тобто вони мають експоненційну динаміку зростання, що і пояснює, чому в минулому через регулярні проміжки часу виникали складнощі із системою грошового обігу, чому вони виникають і зараз. Фактично, відсотки за кредитами – це рак нашої соціальної структури».

Справжня реальна економіка ґрунтується лише на людській праці і більше ні на чому. І заробітну плату, за яку людина може придбати матеріальні та духовні блага, вона повинна отримувати лише за свою працю. Сюди ж відносяться і трансфертні платежі. Всі інші випадки, в яких гроші надходять не за працю, до економіки не мають жодного стосунку.

У Радянському Союзі **«прибутку»**, як такого, де-факто не було, хоча в економічній теорії він де-юре був присутній. Грошей у вигляді зарплат та пенсій видавали людям рівно стільки ж, на яку суму було випущено споживчих товарів. Захід дуже насторожував такий порядок, і він прагнув виправити ситуацію по своєму «стандарту», тобто привести економіку до "норми". Одним із перших, хто в Радянському Союзі став торкатися питання ролі **«прибутку»**, був харківський економіст, професор технологічного інституту Євсей Ліберман. Під враженням від своєї поїздки до США та зі схвалення відповідних органів, він почав просувати західні економічні методи. У центральній газеті «Правда» від 9 вересня 1962 року було надруковано його статтю під назвою: «План. Прибуток. Премія» у якій була порушена думка про те, що економіка соціалізму може та повинна функціонувати на основі **«прибутку»**...!? Стаття викликала приголомшливий резонанс. У той час це стало відвертістю для решти світу, і стало складатися враження, що соціалізм почав рухатися у бік капіталізму. На Заході навіть виник такий термін: «ліберманізм», а тижневик «Тайм» від 12 лютого 1965 року на обкладинці свого журналу розмістив фотографію Лібермана як прогресивного радянського економіста, здатного мислити по-сучасному. Сам же термін **«прибуток»** масово з'явився у лексиконі радянських господарських керівників лише в 1964 року, коли розпочалася, так і не закінчена, економічна реформа О. М. Косигіна. **«Прибуток»** державних підприємств був штучно створеною економічною категорією (чим він, власне, і є насправді). **«Прибуток»** був просто яскравим показником того, наскільки правильно підприємства виконують вказівки та вимоги Держплану та Ради міністрів. Країни ринкової економіки намагалися вкласти в нього зовсім інший зміст. При переході від адміністративно-командної системи до ринкових відносин була бездумно скопійована нав'язана зовні західна модель, незважаючи на те, що кінець її був вже зумовлений.

Як відомо, за умов вільної ринкової економіки, основним гаслом є девіз: **«максимізація прибутку!»**. Тому прихильники таких відносин борються за **«прибуток»** та спрямовують усі свої зусилля на підтримку штучно встановленого економічного порядку. Але найголовніше те, що **«прибуток»** жодного стосунку взагалі не має до ринку. За законами ринку необхідно, щоб замість грошей суб'єкти ринкових відносин отримували потрібний продукт. Якщо вони його не отримують, то немає ніякого сенсу говорити про ринкові відносини. Тому та частина суми грошей, яка при акті купівлі-продажу забезпечує продавцю отримання **«прибутку»**, не має жодного відношення до ринку, оскільки за цією частиною суми грошей не має жодної частки товару.

«Прибуток» - це псевдоекономічна категорія, яка потрібна для роботи приватного друкарського верстата та постійного «домальовування» нуликів у комп'ютері. Подальші шляхи руху цих новостворених «грошей», доки вони не потраплять на ринок, нікому не відомі. Разом з тим варто відзначити, що на планеті Земля вже з'явилися трильйонери. Щодо Федеральної Резервної Системи, то ніяка це не «система», і це утворення зовсім не має жодних «резервів». Це звичайна приватна лавочка, «союз» 12 приватних банків, який наділили на державному рівні особливим статусом:

надали право друкувати гроші у необмеженій кількості. Знайшлися люди, які вирішили, що вони найпідприємливіші і тому протиставили себе решті всього людства. Невідомо, скільки ще часу економісти та фінансисти, просякнуті сучасною **«прибутковою»** парадигмою, відстоюватимуть існуючу модель господарювання, але ясно одне, що її вже давно треба поставити на наукові рейки, на догоду всьому людству, а не окремій групі фінансових шахраїв, відокремивши при цьому реальну економіку від фінансової системи, що її поглинула.

Таким чином, щоб отримати **«прибуток»** у виробництві, його спочатку треба «виготовити» у фінансовій сфері. Таку ж негативну роль відіграють **«відсотки»** за кредитами та депозитами. Вони постійно сприяють збільшенню грошової маси в обороті.

Гроші є одним із найвидатніших винаходів людства. Вони є відмінним інструментом для здійснення економічної діяльності та розподілу товарів. Їхня роль, як загального еквівалента, дуже величезна. Однак було зроблено так, що замість того, щоб просто обслуговувати реальну економіку і бути посередником між працею та результатом праці, їх перетворили на самостійний «товар», який можна продавати та купувати за ті самі гроші. Це спричинило цілу низку негативних процесів, що заважають реальному виробництву та нормальному розподілу товарів. У цьому винні не гроші, а люди, які наділили їх нехарактерними для них властивостями. Вони це впровадили, це підтримують і користуються цим для своїх егоїстичних цілей.

За величезним значенням для суспільства, яке надали грошам, вони стали ще однією додатковою «стихією» поряд із землею, водою, повітрям і вогнем. А «стихія» нікому не може належати, це надбання всіх.

Ситуація у «фінансово-економічній» сфері зараз носить явний псевдонауковий характер і вигідна лише фінансовим олігархам. Багато хто вже давно зрозумів, що «вільною рукою ринку» хтось цілеспрямовано керує.

Щоб невелика група фінансових шахраїв могла б безмежно збагачуватися, решті всього людства була нав'язана псевдонаукова протиприродна **«прибутково-фінансова»** концепція. В результаті прийняття цієї концепції в якості «mainstream», в економіці постійно виникають усі відомі негативні явища, такі як: кризи, інфляція, масові банкрутства та безробіття, дефіцити державних бюджетів, зменшення реального ВВП, зниження життєвого рівня населення. Зовсім не ясно, чому цій псевдонауковій концепції багато економістів усіма силами намагаються надати наукоподібного вигляду.

Те, що багато економістів та й прості громадяни вважають **«прибуток»** необхідним атрибутом економічного життя, і обов'язково хочуть його отримувати, говорить про те, що вони повністю підпали під вплив ідей сучасної економічної теорії. Крім того, цьому багато в чому сприяє егоїстична психологія більшості людей, для яких цінність життя полягає в накопиченні багатства, які хочуть щось отримати в подарунок, по акції, зі знижкою, тобто понад своїх трудових зусиль. Тому і **«прибуток»** вони сприймають як щось дуже привабливе.

Прийнято вважати, що гроші – це особливий вид універсального товару, який використовується як еквівалент, за допомогою якого виражається вартість різних товарів. Але насамперед за допомогою грошей виражається і вартість самої праці. Заробітна плата є грошовим еквівалентом праці. Таким чином гроші – це не товар, гроші – це еквівалент вартості праці та еквівалент вартості товару. І це обов'язково треба закріпити в Конституції. А такий очевидний факт, що незалежно від того, скільки б грошей не було в обігу: трильйони, квадрильйони або навіть квінтильйони умовних одиниць, – і їх все одно завжди не вистачає, для чого потрібно постійно робити емісію, у самих економістів ще не викликає ніяких запитань? Крім того, гроші стали платити не за реальну працю, а за послуги зовсім не економічного характеру, наприклад політичного. Реальна економіка та хрематистика настільки переплелися, що не завжди зрозуміло, де починається одне та закінчується інше. Чи то фінанси потрібні для розвитку економіки, чи то економіка потрібна для розвитку фінансів!? Відповідь тут може бути лише одна: не економіка має бути підпорядкована фінансам, а фінанси мають бути підпорядковані економіці. Замість «фінансово-економічної» системи має бути «економіко-фінансова» система.

Термін **«прибуток»** треба вилучити з економічної теорії як псевдонаукове поняття. Власники підприємств повинні отримувати заробітну плату так само, як і решта працівників підприємства. Нехай ця заробітна плата у багато разів перевищуватиме заробітну плату робітників, але це має бути заробітна плата. При цьому треба сплачувати відповідний податок державі.

Доки не буде зупинено нескінченне зростання грошової маси, економіка не зможе нормально функціонувати. Науково обґрунтованою є лише така «економіко-фінансова» система, яка оперує із постійною грошовою масою. І завдання справжньої науки полягає в тому, щоб знайти, яким чином це можна здійснити.

Головне завдання реальної (рівноважної) економіки – це виробництво та розподіл благ, а не отримання **«прибутку»**. Основний зміст зароблених грошей полягає в тому, що вони несуть у собі інформацію, яка показує, на яку величину створених благ може розраховувати людина в обмін за свою працю. Завдяки «науково-технологічному прогресу» нині доцільно користуватися «електронними грошима». Втім, це навіть не «гроші», а спеціальна числова інформація на носії, яка може називатися як завгодно: бонусами, балами, очками, еквівалентами, працеднями чи працегодинами – це не має суттєвого значення. Суть у тому, що ця цифрова інформація може бути обмінена на відповідну кількість благ. Щодо **«прибутку»**, то до реальної економіки він не має жодного стосунку. Реальна економіка та гра у казино – це зовсім різні сфери діяльності, які не повинні перетинатися. Перша спрямована на виробництво товарів, а друга – на отримання **«прибутку»**. Для бажаючих отримати **«прибуток»** і нажити багатство існують спеціальні заклади: казино, іподроми, лотереї, гральні автомати, букмекерські контори – так звані джерела хрематистської спрямованості.

Доки економіка буде сумішшю «виробництва» і «казино», відбуватимуться такі негативні явища як: кризи, інфляція, безробіття тощо.

Разом з цим має бути змінено багато існуючих принципів функціонування економіки, які сильно залежали від фінансової системи. Як тільки ми здійснимо вказану демаркацію, національна економіка збільшиться у рази, що одразу позначиться на підвищенні добробуту людей та держави. Докладніше функціонування економічної та фінансової систем представлено у ряді робіт, що стосуються Моделі високоефективної національної економіки [14-20].

Висновки з даного дослідження і перспективи

Поки не буде чіткої демаркації між економічною та фінансовою системами, і не будуть змінені правила їхньої взаємодії, негативні явища в економіці не припиняться. Демаркація полягає не в тому, щоб реальну економіку повністю ізолювати від фінансової системи: прибрати гроші та перейти на натуральний обмін – у цьому немає жодного сенсу. Просто фінансову систему треба повністю підпорядкувати реальній економіці, перепрофілювати її, виключивши будь-яку можливість необґрунтованого зростання грошової маси, що в кінці кінців призводить до різних негативних явищ в економіці, але створює можливість незаконного збагачення за її рахунок шахраям різних рівнів.

Ця тема не може бути повністю розкрита у короткій статті й дати відповіді на всі можливі питання, оскільки людська діяльність дуже різноманітна, для цього потрібні особливі пояснення. Але те, що гроші мають повністю належати державі та виконувати головну свою функцію – бути посередником між оплатою праці та придбанням товарів, у автора не викликає жодних сумнівів. Крім того, зростання грошової маси не повинно відбуватися заради отримання таких надуманих доходів як **«прибуток»** та **«відсотки»** за кредитами.

Таким чином, система, в якій гроші обслуговують економіку, є правильною системою та науково обґрунтованою. А система, в якій гроші, начебто пов'язані з економікою, але при цьому мають самостійний розвиток, є псевдонауковою. З метою виправдання нескінченної емісії грошей і було взято на озброєння таку псевдоекономічну категорію як **«прибуток»**. Якщо не буде **«прибутку»** (а його й не повинно бути), то відпаде будь-яка необхідність нескінченної емісії грошей.

MYAMLIN V. V.

Doctor of Technical Sciences, Senior Researcher, Professor of the Department of Carriages, Ukrainian State University of Science and Technologies, e-mail: vladislavmyamlin7@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8008-9097

DEMARCATIION BETWEEN SCIENTIFIC AND PSEUDO-SCIENTIFIC ECONOMICS: IT IS NECESSARY TO REJECT THE CHREMATIST COMPONENT

The purpose of the study is to focus the attention of the economic public on the fact that the economy will be able to function effectively only when it appears completely in its pure form and gets rid of various ballast-forming components that are currently closely intertwined with it and inhibit its development. **The methodology** consists in the use of systemic and philosophical-humanistic approaches, logical and sensory perception of reality, as well as the use of analogies borrowed from nature and from closed technical processes that have already been built and function successfully on the basis of the universal laws of the universe. **The results.** The difference in the approaches of various theories to the functioning of the economy is shown. It is proven that the modern liberal economic theory is scientifically unsound, as it operates with pseudo-scientific categories such as "profit", "percent", as a result of which the economy does not work and constantly leads to all kinds of negative phenomena: crises, inflation, unemployment, etc. With the new model, there are no contradictions inherent in the modern economy and, above all, crisis phenomena. **The scientific novelty** is that, for the first time, scientifically based principles and rules of operation, completely different from the existing economic model, have been adopted. The negative impact on the economy of such pseudoscientific categories as "profit" and "interest" has been proven. Money should be paid only for work. All theories, schools and trends that support the receipt of "profit" and "interest" on loans are unscientific. **Practical significance.** A new economic structure is proposed, which will function on completely different principles - a model of a highly efficient national economy. In this model, the real economy comes to the fore, and the financial system is relegated to the background, only as a service system. The transition to the proposed macroeconomic model will allow many times to improve the functioning of the economic system in the interests of the entire society, which will very quickly be reflected in the increase in the well-being of all citizens and the state.

Keywords: economy; economic theory; macroeconomics; scientific model of economy; a pseudo-scientific model of the economy; highly efficient economy; national economy; profit; chrematistics

REFERENCES

1. Aristotle. (2009). *The Politics*. A & D Publishing. P. 184. [in English].
2. Babeau, A. (1985). *Le profit*. Presses Universitaires de France. [in French].
3. Bacon, F. (1800). *Essays moral, economical, and political*. London : Printed for T. Payne, Mews Gate. P. 294.
4. Bazylevych, V. D., Popov, V. M., Bazylevych, K. S., Hrazhevskaya, N. I. (2007). *Ekonomichna teoriia: Politekonomiia: Pidruchnyk / Za red. V. D. Bazylevycha*. Kyiv : Znannia-Pres.
5. Gesell, S. (2021). *Die natürliche Wirtschaftsordnung durch Freiland und Freigeld*. Independently publisher. P. 680. [in German].
6. Griniv, L. S., & Kichurchak, M. V. (2010). *Natsionalna ekonomika: Navch. posibnik*. Lviv : «Magnoliya 2006». [in Ukrainian].
7. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (data zvernennia 10.05.2024). [in Ukrainian].
8. Kennedy, M. (1995). *Interest and Inflation Free Money*. New Society Pub. P. 144. [in English].
9. Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London. [in English].
10. McConnell, R. Campbell., Stanley, L. Brue. (1999). *Economics: principles, problems, and policies*. USA : Irwin/McGraw-Hill. [in English].
11. Larush, L. (1993). *Vy bazhaiete krashche vyvchyty ekonomiku?* Lviv : Meta Ltd. [in Ukrainian].
12. Melnyk, L. Yu., Karpenko, A. M., Koretskyi, M. Kh., Plaksiienko, V. Ya., Safronov, S. O. (1998). *Ekonomichna teoriia: Navch. Posibnyk*. Dnipropetrovsk : Sich. P. 579. [in Ukrainian].
13. Mocherniy, S. V. (2001). *Yekonomichna teoriya: Posibnik*. Kiiiv : Vidavnychiy tsent «Akademiya». (Alma-mater). [in Ukrainian].
14. Myamlin, V. V., & Myamlin, S. V. (2018). *Sbalansirovannost tovarnoy i denezhnoy sistem bez dopolnitelnykh emissiy deneg kak osnovnoe uslovie intensivnogo razvitiya ekonomiki gosudarstva. Svit ekonomichnoi nauki. Vipusk 9: Zb. tez Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. (Ternopil, 27 listopada 2018 r.)*. Ternopil. Pp.135-140. [in Russian].
15. Myamlin, V., & Myamlin, S. (2018). *Yak Ukraïni zapustiti potuzhniy ekonomichniy «dvigun»? Svit, 3-4, 3*. [in Ukrainian].
16. Myamlin, V. V. (2021). *Do pitannya pro vregulyuvannya rivnovagi mizh zagalnoy vartistyu tovariv i kilkistyu groshey, priznachenikh dlya ikh spozhivannya. Informatsiyne suspilstvo: tekhnologichni, ekonomichni ta tekhnichni aspekti stanovlennya: Zb. tez dopov. mizhn. nauk. internet-konf. Vip. 62. (Ternopil, 12 zhovtnya 2021 r.)*. Ternopil Pp. 77-82. [in Ukrainian].

17. Myamlin, V. V. (2024). Naukovi osnovi groshovogo obigu, abo Navishcho groshi зробили tovarom! // *Innovative Development of Science, Technology and Education : Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference*, Vancouver, Canada, 14–16 March 2024. Vancouver, Canada. Pp. 385–396. [in Ukrainian].
18. Myamlin, V. V. (2021). Finansova rivnovaga virobnitstva i spozhivannya yak osnova normalnogo funkcionuvannya ekonomiki. *Svit naukovikh doslidzhen. Vipusk 1: zb. tez dopov. mizhn. nauk.-prakt. internet-konf. ekonomichnogo spryamuvannya* (Ternopil, 29 chervnya 2021 r.). Ternopil. Pp.14-18. [in Ukrainian].
19. Myamlin, V. V. (2022). O neobkhdimosti otdeleniya ot ekonomiki ballastoobrazuyushchikh sostavlyayushchikh, khrematistskoy napravlenosti, kotorye meshayut ee razvitiyu. *Science, innovations and education: problems and prospects. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. Pp. 488-498. [in Russian].
20. Myamlin, V. V. (2023). Tovarno-groshovi potoki ta makroekonomichna rivnovaga v umovakh modeli visokoefektivnoї natsionalnoї ekonomiki. *Review of transport economics and management*. Iss. 9 (25). Pp. 42-49. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2023/280728>. [in Ukrainian].
21. Panchishin, S. (2001). Makroekonomika: Navchalniy posibnik. Kiiv : Libid. [in Ukrainian].
22. Podatkovi kodeks Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (data zvernennia 10.05.2024). [in Ukrainian].
23. Podolinskiy, S. A. (2005). Trud cheloveka i ego otnoshenie k raspredeleniyu energii. Moskva : Belye Alvy. [in Russian].
24. Predborskiy, V. A., Harin, B. B., Kukhareno, V. D. (2007). Yekonomichna teoriya / Pid red. V. A. Predborskogo. Kiiv : Kondor. [in Ukrainian].
25. Quesnay, F. (2012). Oeuvres économiques et philosophiques de F. Quesnay Hachette Livre BNF. [in French].
26. Roy, J. Ruffin, & Paul, R. Gregory. (1997). Principles of Economics. Addison-Wesley. [in English].
27. Rudenko, M. (2010). Energiya progressa. Kiev : Izdatel Mikhaylyuta A. A. [in Russian].
28. Samuelson, P. (1993). Yekonomika: Pidruchnik. Lviv : Svit. [in Ukrainian].
29. Savchenko, A. G. (2005). Makroekonomika: Pidruchnik. Kiiv : KNYeU. [in Ukrainian].
30. Tarasevych, V. M., Bilotserkivets, V. V., Zavhorodnia, O. O. ta in. (2012). Yekonomichna teoriya. Makroekonomika: pidruchnik / Za red. V. M. Tarasevicha. Kiiv : Znannya. (Vishcha osvita XXI stolittya). [in Ukrainian].
31. Titus Lucretius Carus. (2010). On the Nature of Things. Cosimo Classics. [in English]
32. Turylo, A. M. (2008). Prybutok – obiektyvnyi ekonomichnyi zakon ta kliuchova finansovo-ekonomichna katehoriia rozvytku suspilnoho vyrobnytstva. *Biuleten Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonomichnoho forumu*. Dnipropetrovsk : Vyd-vo DUEP. № 1. P. 443-445. [in Ukrainian].
33. Willis, L. Peterson. (1991). Principles of Economics: Macro. Irwin. [in English].

Стаття надійшла до редакції: 11.05.2024
Received: 2024.05.11